

Visovac. Lijepa knjiga. Mali niz.
1. Fr. Nietzsche *Ecce homo*

Preveli smo iz kritičkog izdanja, a koristili i Schlechtino;
osobito smo se oslonili na orthografiju potonjeg.

Printed in Croatia

PODCRTANA KNJIGA
NEMOŽE SE PRILAGODITI
ZA ČITANJE SLJEPIM
OSOBAIMA!

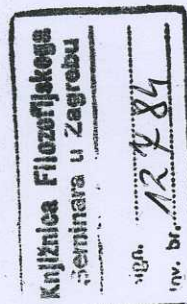
FILOZOFSKI FAKULTET
HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI
AGREB - BURE SALAJA BROJ 3
Biblioteka Odsjeka za filozofiju

FRIEDRICH NIETZSCHE

Ecce homo

Kako se biva što se jest

Priredio i preveo Šime Vranić

Visovac, Zagreb, 1994

polagao. Dobar je svaki stil koji neko unutarnje stanje zbilja saopći, koji se o znakove, o tempo znakova, o izražaje — svi su zakoni periode umijeće izražaja — ne ogriješi. Moj je instinkt tu nepogrješiv. — Dobar stil *po sebi* — jedna čista budalaština, puki »idealizam«, recimo kao »Lijepo po sebi«, kao »Dobro po sebi«, kao »stvar po sebi«... Još uvijek pretpostavljeno da ima ušiju — da takvih ima koji su sposobni za jedan takav pathos i njega dostojni, da ne manjka onih kojima se saopćiti *smije*. — Moj Zarathustra naprimjer medjutim traga još za takvima — ah! još će on dugo tragati! — Mora se biti *vrijedan* toga da se njega čuje... A dotle neće biti nikoga tko pojima *umijeće* koje se tu razsipa: nikad nitko nije imao više novih, nečuvanih, zbilja tek za to stvorenih sredstava umijeća za potratiti. Da je takva što bilo moguće upravo u njemačkom jeziku, imalo se je dokazati: ja sâm ranije bih to najosornije odbio. Prije mene ne zna se što se s njemačkim jezikom može, — što se uopće s jezikom može. — Umijeće *velikoga* rhytma, *veliki stil* periodike da se izrazi jedno čudovišno Gore-Dolje sublimne, nadčovječanske strasti, to sam tek ja otkrio; jednim dithyrambom kao što je onaj posljednji *trećega* Zarathustre, naslovljen »Sedam pečata«, vinuo sam se tisuću milja nad ono što se dosad poetizijom nazivalo.

5

Da iz mojih spisa govori jedan *psycholog* koji nema sebiavnog, to je možda prvi uvid do kojeg dopijeva dobar čitatelj — jedan čitatelj kakvoga ja zaslužujem, koji mene čita kako dobi stari filolozi čitahu svojega Horacija. Stavovi o kojima je sav svijet u osnovi suglasan,

jek moga mnijenja, no ipak ponekad, naprimjer... To sam čak o Zarathustri čuo... Jednako je svaki »feminizam« u čovjeku, također u muškarcu, za me zatvaranje vrata: nikad se neće stupiti u taj labirint smionih spoznaja. Mora da se sebe nikad nije čuvalo, mora se imati *tvrdooće* u svojim navikama, da bi se među sve samim tvrdim istinama bilo veseo i vedar. Kad god zamišljam sliku kakva savršenog čitatelja, uvijek iz toga biva jedna neman od hrabrosti i znatiželje, osim toga još nešto savitljivo, lukavo, oprezno, jedan rođeni aventurist i otkrivač. Najzad: ne bih znao bolje reći kome ja u osnovi jedino govorim nego je to Zarathustra rekao: *kome* jedino hoće on svoju zagonetku izpričati?

Vama, smionim tragateljima, izkušavateljima, i onomu tko je ikad s varljivim jedrom strašnim morem zabrodio, —

vama, zagonetkom opijenima, vama koji se polutami radujete, vama čiju dušu svirale u svaki ponor zablude mame:

— jer, vi ne želite strašljivom rukom pipati za kakvom niti; a gdje možete *odgonetati* mrzko vam je *odkrivati*...

4

Reći ću ujednako još koju opću riječ o mojem *umijeću stila*. Neko stanje, neki unutarnji napon pathosa pomoću znakova, uračunavši tempo tih znakova, *saopćavati* — to je smisao svakoga stila; a imajući u vidu da je kod mene izvanredno mnogo unutarnjih stanja, kod mene je i mnogo mogućnosti stila — uopće najmnogovitije umijeće stila kojim je ikad neki čovjek raz-

da uopće ne govorimo o svesjetskim filozofima, moralistima i inim praznoloncima i kupusoglavcima — javljaju se kod mene kao naivnosti promašaja: naprimjer ono vjerovanje da su »neegoističan« i »egoističan« suprotci, dok je *ego* sâm tek jedna »viša zamanta«, jedan »ideal«... Nema *niti* egoističnih *niti* neegoističnih postupa: oba su pojma psihologijska ludovjet. Ili stav: »Čovjek teži za srećom«... Ili stav: »Sreća je plaća krjeposti«... Ili stav: »Ugoda i neugoda su suprotci«... Kirka čovječanstva, moral, je sva *psychologica* do temelja krivotvorila — *pomoralizirala* — do one jezovite nesmišlice da ljubav ima biti nešto »neegoistično«... Mora se čvrsto na *sebe* zasjesti, mora se hrabro stajati na objema svojim nogama, inače se uopće ljubiti ne može. To najzad ženske predobro znaju: njima ni nije do ne-sebičnih, puko objektivnih muškaraca... Smijem li se pritom odvažiti predmnijevati da ja ženske *poznajam*? To pripada u moje dionysijsko vijeno. Tko zna? možda sam ja prvi psiholog onog Vječno-Ženskog. One me sve vole — jedna stara pripovidi: odbije li se *unesrećene* ženske, one »emancipirane«, kojima ono s djecom ne ide. — Nasreću, nijesam voljan dopustiti da me se razdere: podpuna žena razdire kad voli... Poznam ja te ljubazne menade... Ah, kakva opasna, podmukla, podzemna malena grabežljivica! A pritom tako prijatna!... Kakva mala žena, koja za svojom osvetom srlja, i samu bi sudbinu skrhalo. — Žena je neizkazivo više zla nego muškarac, i pametnija; dobrota na ženi je već jedna vrsta *izopake*... Kod svih takozvanih »lijepih duša« imamo jedno fiziologijsko zlo stanje u dubini, — ne kažem posvema, bio bih inače medicyničan. Borba za *jednaka* prava je čak jedan symptom bolesti: svaki to liječnik zna. — Žena što je većma žena rukama se i nogama brani protiv prava uopće: prirodno stanje, vječiti *rat* među spolovima daje joj svakako najviši rang. — Je li se imalo uši za moju definiciju ljubavi? To je jedina

dostojna jednoga filozofa. Ljubav — po svojim sredstvima rat, u osnovi svojoj smrtna mržnja spolova. — Je li se čulo moj odgovor na pitanje kako se jednu ženu *kućra* — »izbavlja«? Napravi joj se dijete. Ženi su nužna djeca, muškarac je uvijek samo sredstvo: tako govoraše Zarathustra. — »Emancipacija žene« — to je instinktna mržnja *neuspjele*, to znači za radjanje nesposobne žene spram dobrospele, — borba protiv »muškarca« uvijek je samo sredstvo, izlika, taktika. One žele, time što *sebe* dižu, kao »ženu po sebi«, kao »višu ženu«, kao »idealistkinju« žene, *sniziti* opći niveau žene; a nema sigurnijega sredstva za to od gymnazijskoga obrazovanja, hlača i političkih prava glasačke marve. Zapravo su one emancipiranē *anarhisti* u svjetu onog »Vječno-Ženskog«, one zalutale, čiji najniži instinkt jest osveta... Cijeli jedan rod najopakijega »idealizma« — koji se uostalom javlja i kod muškaraca, naprimjer kod Henrika Ibsena, te tipične stare usidjelice — ima za cilj *zatvoriti* mirnu savjest, prirodu u spolnoj ljubavi... A da ne dopustim nikakvu dvojbu kako o mojoj *honette* tako i mojem strogom nastrojenju u ovome pogledu, hoću priopćiti još jedan stav iz mojeg moralnoga kodexa protiv *poroka*: riječju porok suzbijam ja svaku vrstu protuprirode ili, ako se više voli lijepe riječi, idealizam. Stav glasi: »Propovid čednosti jest javno podjarivanje neprirode. Svako preziranje spolnoga života, svako onečišćenje istoga pojmom »nečist« jest čak zločin spram života, — jest onaj navlastiti grijeh protiv svetoga duha života«. —

Da bih dao nekakav pojam po sebi kao psihologu, uzimam jedan kuriozni primjerak psihologije koji se javlja u »Onostrano od Dobro i Zlo«, — uostalom zabra-

mного zora koje još nijesu svanule« — ta *indijska* in-skrIPCija stoji na vratima te knjige. *Gdje* njezin tvorac traži ono novo jutro, ono dosad još neodkriveno nježno rumenilo, s kojim opet jedan dan — ah, čitav jedan niz, čitav jedan svijet novih dana! — nadolazi? U jednome *prevjetrdovanju svih vrijednosti*, u jednome otkimanju od svih moralnih vrijednosti, u jednome da-govorenju i imanju pouzdanja u sve ono što dosad bijaše zabranjeno, prezreno, prokleta. Ta *da-govoreća* knjiga razlijeva svoje svjetlo, svoju ljubav, svoju nježnost na sgojne rdjave stvari, vraća im opet »dušu«, mirnu savjest, visoko pravo i *povlasticu* tubitka. Moral ne biva napadnut, on samo ne dolazi više u obzir... Ta knjiga završava s jednim »Ili?«, — to je jedina knjiga koja završava s jednim »Ili?«...

2

Moja zadaća, da pripremim jedan trenutak najvišega sebeosvidjenja čovječanstva, jedno *veliko podne*, kad će ono gledati unatrag i izvan, kad će ono izstupiti iz vladavine slučaja i svećenikā, te po prvi put *kao cjelinu* postaviti pitanje zašto? i čemu? —, ta zadaća slijedi nužno iz uvida da čovječanstvo *nije* samo od sebe na pravome putu, da ono uopće *nije* božanski upravljano, da je štovise upravo u njegovim najsvetijim vrijednostnim pojmovima zavodnički vladao instinkt nijekanja, pòkvarē, instinkt *décadence*. Pitanje o porijeklu moralnih vrijednosti jest stoga za mene jedno pitanje *prvoga ranga*, jer ono uvjetuje budućnost čovječanstva. Zahtjev da treba *vjerovati* da je u osnovi sve u najboljim rukama, da jedna knjiga, Biblija daje posve valjanu utihu glede božanskoga upravljanja i mudrosti u usudu čovječanstva

jest, prevedeno natrag u realnost, volja da se ne dopusti da izbije istina o sažaljenja dostojnome suprotku toga, naime da čovječanstvo dosad bijaše u *najgorim* rukama, da su njime vladali oni Zlospjeli, oni Lukavo-Osvetoljubivi, takozvani »sveci«, ti klevetnici svijeta i sknavitelji ljudi. Odlučni znak po kome se vidi da je svećenik (— uračunavši i *pokrivenne* svećenike, filosofo) zagospodario ne samo unutar određene religiozne zajednice nego uopće, da moral *décadence*, volja za krajem važi kao moral *po sebi*, taj odlučni znak jest to što se posvud bezuvjetna vrijednost pridaje Neegoističnome a neprijateljstvo pruža Egoističnome. Onoga tko se u ovoj točki samnom ne slaže držim ja za *inficiranog*... No samnom se čitav svijet ne slaže... Jednome fiziologu takva jedna suprotnost vrijednosti uopće ne dopušta dvojbu. Kad u organizmu i najneznatniji organ ma i u najmanjoj mjeri popusti sa savršenom sigurnošću provoditi svoje sebeodržanje, svoje nadoknađivanje snage, svoj »egoizam«, degenerira tad cjelina. Fiziolog zahtije da se *izreže* degenerirajući dio, niječe on svaku solidarnost s Degenerirajućim, najmanje mu je do supatništva s njim. Ali svećenik *hoće* upravo degeneraciju cjeline, čovječanstva: zato on *konserira* ono što je u degeneriranju — po tu cijenu vlada on njime...! Kakav smisao imaju oni lažni pojmovi, *pomoćni* pojmovi morala, »duša«, »duh«, »slobodna volja«, »bog«, ako ne taj da čovječanstvo fiziološki ruiniraju?... Ako se odvрати ozbiljnost od sebedržanja, povećavanja snage tijela, *to znači života*, ako se iz malokrvnosti konstruira nekakav ideal, iz preziranja tijela »spas duše«, što je to ino do *recept za decadencu*? — Gubitak važnosti, opiranje prirodnim instinktima, jednomo riječju »nesebičnost« — to se dosad zvalo *moralom*... S »Jutarnjom rumeni« prvi sam se ja prihvatio borbe protiv morala obezbebljenja. —

kaže da je upravo upoznaja Dobrih, »Najboljih« bila ta koja i jest kod njega izazivala užasavanje pred čovjekom; i da su mu iz te odvratnosti narasla krila, »da bi odlebdio u daleke budućnosti«, — on ne skriva to da *njegov* tip čovjek, jedan relativno nadljudski tip, jest nadljudski upravo u odnosu spram *Dobrih*, da bi Dobri i Pravedni njegovoga nadčovjeka nazvali djavo...

Vi najviši ljudi, koje moje oko susrete, ovo je moja sumnja u vas i moj potajni smijeh: pogadjam, mog ćete nadčovjeka — djavolom nazvati!

Toliko ste s tom vašom dušom tuđi Velikome, da bi vama nadčovjek *strašan* bio u svojoj dobroći...

Na ovome mjestu, i nigdje drugdje, mora se načeti poimanje onoga što Zarathustra *hoće*: ova vrsta čovjek koju on koncipira koncipira realnost *kakva ona jest*: ona je dostatno jaka za to —, ona njoj nije otuđjena, odmaknuta, ona je *ona sama*, ona sve svoje Strašno i Upitno ima pače još u sebi, *tek s tim može čovjek imati veličine*...

6

— No riječ *immoralist* ja sam i u još jednom smislu izabrao kao oznaku, kao počastni znak za mene; ponosan sam što imam tu riječ koja me izdiže spram cijelog čovječanstva. Nitko još nije *kristijanski* moral osjećao tako da je taj moral *pod* njim: za to je bila potrebna visina, jedan dalekovid, jedna dosad posve nečuvjena psihologijska dubina i ponornost. Kristijanski moral bijaše dosad Kirka svih mislilaca, — oni bijahu u njenoj službi. — Tko je prije mene kročio u one spilje iz kojih izbija

otrovni zadah te vrste ideala — zadah *objede svijeta*? Tko se je prije mene odvažio ma i slutiti da to jesu spilje? Tko od filosa prije mene bijaše upće *psycholog* a ne pak njegov suprotak »viši zamantaš«, »idealist«? Prije mene upće još i ne bijaše *psychologije*. — Tu biti Prvi može biti prokletstvo, a svakako je to sudbina: *jer, i prezire se kao Prvi... Gadjenje* spram čovjeka jest moja pogibelj...

7

Je li me se razumijelo? — Ono što mene omedijuje, ono što mene stavlja izvan ostatka čovječanstva jest to što sam ja *razkrio* kristijanski moral. Zato bijah potrebit jedne riječi koja sadrži smisao jednog izazova svakome. Da se tu nije prije otvorilo oči, to je po meni najveća nečistost koju čovječanstvo ima na savjesti, to je instinktom postala sebezprjevara, načelno htijenje da se *ne* vidi nijedno sbivanje, nijedna uzročnost, nijedna zbiljnost, to je krivotvoriteljstvo *in psychologicis* do zločina. Slijepost pred kristijanstvom jest *zločin par excellence* — zločin *spram života*... Tisućljeća, narodi, oni Prvi i oni Posljednji, filozofi i starice — odbivši pet-šest trenutaka poviđi, mene kao sedmog — u toj su točki svi jedni drugih dostojni. Kristijanin bijaše dosad »moralno biće«, jedan curiosum kakvog nema — a *kao* »moralno biće« absurdniji, laživiji, izprazniji, lahkomisleniji, *sebi samome štetniji* no što bi i najveći preziratelj čovječanstva sanjati mogao. Kristijanski moral — najpakostnija forma volje za laži, navlastita Kirka čovječanstva: ono što ga je *izkvarilo*. *Nije* zabluda kao zabluda ono što me, kad pogledam na to, užasava, *nije* tisućgodišnje manjkanje »dobre volje«, stega, pristojna, hrabrosti u duhovnome ono što se u njegoj pobjedi odaje: — to je pomanjkanje prirode, to je

ono podpuno jezivo činjenično stanje da je *protupriroda* sama kao moral dobila najviše počasti, i kao zakon, kao kategorički imperativ ostala nad čovječanstvom!... U tolikoj se mjeri prevartiti, *ne* kao pojedinac, *ne* kao narod, nego kao čovječanstvo!... Da se najprvotnije životne instinkte naučilo prezirati; da se *izlagalo* nekakvu »dušu«, nekakav »duh« da bi se sramotilo tijelo; da se u predpostavi života, u spolnosti naučava osjećati nešto nečisto; da se u najdubljijoj nužnosti napredovanja, u *strogoj* sebičnosti (— već riječ je klevetna! —) traži zao princip; da se, obrnuto, u tipičnom znaku propadanja i u instinktnoj proturječivosti, u »Nesebičnosti«, u gubitku važnosti, u »depersonaliziranju« i »ljubavi spram Bližnjih« (— u bližnjici*) vidi *višu* vrijednost, što kažem!, *vrijednost po sebi!*... Kako! zar da je čovječanstvo samo u dekadenciji? bijaše li ono to uvijek? — Sigurno je to da su ga vrijednostima *décadence* kao najvišim vrijednostima *učili*. Moral obezbebljenja jest moral propadanja *par excellence*. Činjenica »ja propadam« prevedena u imperativ: »vi svi *treba* da propadnete« — i *ne samo* u imperativ!... Taj jedini moral koji je dosad naučavan, moral obezbebljenja odaje jednu volju za krajem, on *nije* život u najdonjem temelju. — Tu bi ostala otvorena mogućnost da u degeneriranju nije čovječanstvo nego samo ona parazitska vrsta čovjek, ona svećenička, koja se je s moralom lažujući uzdigla do njegova odredjivača vrijednosti — koja je u kristijanskome moralu našla svoje sredstvo *moći*... I zapravo, ovo je moj uvid: učitelji, vođe čovječanstva, teolozi svi zajedno, takodjer svi zajedno bijahu *décadents*: *odtud* prevrjednovanje svih vrijednosti u ono Životu-Neprijateljsko, *odtud* moral... *Definicija morala*: moral — idiosinkrasija dekadencata, sa

* Selbstsucht — sebičnost/Nächstensucht — bližnjicičnost.

zadnjom nanjerom *životu* se svetiti — i s uspjehom. Ja držim do te definicije. —

8

— Je li me se razumijelo? — Sad nijesam rekao ni riječ koju nijesam još prije pet godina izrekao kroz usta Zarathustrina. — *Razkrice* kristijanskoga morala je dogđaj kojemu nema ravna, jedna prava katastrofa. Tko nju razjasni, taj je jedna *force majeure*, jedna sudbina, — taj povid čovječanstva lomi u dva komada. Živi se *prije* njega, živi se *nakon* njega... Munja istine pogodi upravo ono što je dosad na najvišem stajalo: tko *po* jima *što* je tu uništeno, nek pogleda ima li uopće još nešto u rukama. Sve što se dosad zvalo »istinom« poznato je kao najštetnija, najpodmuklija, najpodzemnija forma laži; blažena izlika »popravljanja« čovječanstva kao lukavstvo da bi se sam život *izsiao*, da bi ga se učinilo malokrnim. Moral kao *vampirizam*... Tko moral razotkrije, su-razotkrio je nevrijednost svih vrijednosti u koje se vjeruje ili se vjerovalo; on u najštovanijim, čak u onim tipovima čovjeka koji su proglašeni *svetim* ne vidi više ničeg štovanja vrijednog, on u tom vidi najkobniju vrstu izrōdā, kobnih *jer su fascirali*... Pojam »bog« iznadjen kao protupojam životu, — sve ono u njemu štetno, otrovno, Klevetničko, čitavo smrtno neprijateljsvo spram života dovedeno u jedno užasno jedinstvo! Pojmovi »Onostrano«, »pravi svijet« iznadjeni radi toga da se obezvrijedi ovaj *jedini* svijet koji postoji, — da za našu zemaljsku realnost ne preostane nikakav cilj, nikakav um, nikakva zadaća! Pojmovi »duša«, »duh«, najposlije čak »nesmrtna duša« iznadjeni da bi se tijelo prezrelo, da bi ga se učinilo bolestnim — »svetim« —, da bi se prema svim stvarima koje zaslužuju ozbiljnost u

životu, pitanjima izhrane, stanovanja, duhovne djetete, njege bolesnika, čistoće, vremenskih prilika pokazala jeziva lahkomislenost! Umjesto zdravlja »spas duše« — hoće reći jedna *folie circulaire* između pokajničkog grča i hysterije izbavljenja! Pojam »griješ« zajedno s pripadnim instrumentom za mučenje, sa »slobodnom voljom«, iznadjan da bi se sbunilo instinkte, da bi se nepovjerenje spram instinkata učinilo drugom prirodom! U pojmu »Nesebičnosti«, »Samog-sebe-Nijećućeg« je navlastita oznaka *décadence*, ono Bivati-*namamljen* od onog što je štetno, ono *Víše-ne-moći-naći-svoju-korist*, sebe-razaranje učinjeno uopće oznakom vrijednosti, »dužnošću«, »svetinjom«, onim »Božanskim« u čovjeku! Konačno — a to je najstrašnije — u pojmu *dobroga* čovjeka se stalo na stranu svega slabog, bolestnog, izrodjenog, onoga što boluje od sama sebe, svega onog što *treba da propadne* —, zakon *selekcije* prekršten, jedan ideal načinjen iz proturječja spram ponosnoga i uspjeloga, spram *da-govorećeg*, spram onog u-budućnost-se-uzdajućeg, budućnost-jamčućeg čovjeka — i tog se sad zove *zlim*... I u sve to se vjerovalo kao u *moral*! — Ecrasez l'infâme! —

9

— Je li me se razumijelo? — *Dionysos protiv Razpetoga*...